

ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Микола
КУЛІШ

МАКЛЕНА ГРАСА

Харків
«Фоліо»
2013

П'еса на чотири дії

ДІЙОВІ ЛЮДИ

Смик Сергій, голова сільради
 Панько, секретар
 Копистка Мусій
 Параска, його жінка
 Стоножка Іван
 Ганна, його жінка
 Вася, його син
 Дід Юхим, 105 років
 Гирия Гнат
 Лизя, його дочка
 Годований
 Дід з ціпком
 Черниці з монастиря
 Ларивон, глухонімий, Гирин най-
 мит і сторож при церкві
 Орина, старчиха

} незаможні

} багатії

ДІЯ ПЕРША

1

*Запалила Ганна у печі. Стала, схилилась на комин,
сумує:*

— Отакого нарobili, що й варити нічого. Слоббда!..

*А на лаві край віконця син Вася вчив грамоти сусіду
Мусія Копистку:*

— Та не так, дядю Мусію, не так. Не о-си-а, а о-с-а,
оса... Протягом треба — ооссаа...

Копистка. Ооссиа...

Ганна. Та киньте своє читання! В печінках уже сидить. Чуєте, чи вже позакладало?

Копистка. Тр-р, мамашо!..

Ганна. Люди сміються...

Копистка. Бо дурні.

Ганна. Годі, розумний!

Копистка. І ти, мамашо, дурна.

Ганна. Наробили слободи...

Копистка. Дурна, як отой рогач... Ти чула, що казав Ленін? Тоді світ новий настане, як ми з тобою рихметики вивчимось...

Ганна. Хай вона тобі сказиться!

Копистка. Рихметики й усякої політики вивчимось, а тоді зладнаємо тобі таку піч, що сама варитиме, сама й пектиме...

Ганна. Варнякай...

Копистка. От тоді побачиш! Покрутиш гвинта, а воно... — ш-ш-ш! — борщ закипів, іще покрутиш — трах-тара-рах! — борщ на столі...

Ганна. Варити он нічого! Голод заходить! *(До сина.)* Кинь, бо'гже, їй-бо, попалю всі твої книжки!

Вася. Мамо! Ми люди темні, а я не хочу бути темним. Я не можу так... Тепер революція, і вчитися треба всім, всім...

Копистка. І тобі, мамашо!

Вася. І вам, мамо, вчитися треба, а не гарчати на мене раз у раз.

Копистка *(аж плеснув у долоні)*. Трах-тара-рах, резолюцію прийнято!

Ганна. Ой лишечко! Так от що слобода наробила! Вже я гарчу, вже я собака...

Вася. Та не собака, мамо!..

Ганна. А все через книжки оці, через книжки!.. *(Кинулась до книжок.)*

Копистка. Тр-р! *(Заступив їй дорогу.)*

Вася. Втечу до Червоної армії. Там лучче буде...

Ганна. Тю на тебе!.. Дурний... Я ж тобі добра бажаю, як рідная няня, а ти... *(Одійшла.)*

Вася. Їй-бо, втечу!

Ганна. Схаменись! Та хіба оті книжки мені вадять! Тобі, Васю!.. Подивись, як ти змарнів, Васю!

Копистка. Ну тебе к лихій матері, мамашо, не заважай нам! Учи, Васько, та вчи уголос, щоб і вона чула, і всі щоб чули!.. Хай сміються! Осиа!..

2

Рип у хату — дві черниці.

Копистка (*аж тюкнув*). Тю! Диви — темна сила прилізла.

Ганна (*на Копистку*). Тю на тебе! Здурів?

Черниці, мов не чули, низенько вклонились, перехрестились.

Одна (*загугнявила*). Жертуйте, православні, на построєнія Божої церкви, якщо ласка ваша...

Друга (*приспівувала*). І не оставить вас Господь та Пресвята Богородиця за жертву вашу.

Ганна (*зашарілася, розгубилася*). Пожертвувала б, сестриці, коли ж ані пилинки борошна... Хіба, пождіть, я рушничок вам вийму на церкву. Вишитий. (*Одчинила скриню. Шукає.*)

Копистка (*скоса на черницю*). Колядуєте, дівчата?

Черниці ні в тих ні в сих. Зашморгали носиками.

І хіба ото вас ще не розігнали?

Перша (*зчулася*). Розігнали, благодії наші, розігнали...

Друга (*вже приспівувала*). А в церкву Божую коней поставили.

Ганна (*рушник затремтів у руках*). Ой, Матінко Божа! У церкву — коней?

Черниці (*так і посипали*). Правду знайте, православні!..

— Прийшла комуна, вигнала нас з обителі нашої дівочої, а в церкву коней...

— І хреста з церкви знято...

— Уночі зняли...

Копистка (*цигарка не скручується*). Та де, ви кажете?
В якому монастирі?

Черниці. У Благовіщенському, благодію, може, знаєте...

Копистка. Це той, що коло зеленого броду?

Черниці. Істинно, благодію, — коло броду.

Копистка (*цигарка скрутилася*). Так... Ловко ж ви брешете, дівчата!

Черниці (*оченятками блик-блик*). Істинно, православні, істинно так! Нам гріх неправду казати...

Копистка (*до Ганни, до Васи*). От же брешуть, аж курява встає! Я ж там був оце... в понеділок чи в неділю, коли б не збрехати. Авжеж, у неділю! Що розігнали монашок, то таки розігнали. Тільки не коней, а дітей туди навели, отих сиріток воєнних і всяких... (*Повернувся до черниць*.) Та й брешете ж ви!.. Ти диви — їх уже нема! Щезли, як відьми... (*Прочинивши двері, крикнув услід*.) Га? Піймалися на брехні, сучі дочки! (*До Васи*.) От, синок, інцидент... Ану, як оте совіцьке слово, що про такий случай говориться? Подивись лишень у тетрадьку, ти там був записав...

Ганна. Та й ти ж кажеш, що розігнали?

Копистка. Тр-р-р, тобі нема тепер слова. Шукай, синок, шукай!

Вася (*взявся вчитувати*). Конституція, дядю?

Копистка. Ні...

Вася. Резолюція?

Копистка. Ні... Резолюцію ж я знаю.

Вася. Революція?

Копистка (*аж зачухався*). Та ні... Шукай того слова, що на акацію скидається.

Ганна. Та киньте ви ці гаспидські слова!

Копистка. Тр-р-р...

Вася. Реєстрація?

Копистка. О! Щось трошки виходить.

Вася. Експропріація? Експлуатація? Провокація?

Копистка. Ось воно! Впіймав! Провокація... От ти, мамашо, не вірила, а воно виходить на моє. (*Загнув пальця*.) Попи — раз. (*Загнув другого, третього*.) Дяки — два. Монахи — три. Пани — чотири.

Ганна. Ну?

Копистка. Монашки — п'ять. Вся ця наволоч робить нам провокацію... От що, синок: тут щось неспроста... Катай за монашками!

Вася. Як — за монашками? Чого?

Копистка. За монашками, на вивідки... До кого зайдуть, що казатимуть, — про все вивідай, синок...

Ганна. І навіщо це? Не ходи!

Копистка. Ша! Чула, що монашки казали? Чула?

Ганна. Ну й що такого вони сказали?

Копистка. От тобі й на! Ну й дурна ж ти!.. Слухай ще раз! Монашки збрехали?

Ганна. Одчепися!

Копистка. Ні, ти скажи — збрехали?

Ганна. Ну, може, й збрехали.

Копистка. Сказали, що комуна в церкву коней поставила?

Ганна. Сказали.

Копистка. А ти їм рушника за це дала?

Ганна (*вже од печі*). Не монашкам дала, а Богові в прийом!

Копистка. Не Богові, а провокації!.. Біжи, синок, та наглянь, де вони спиняться, у кого ночуватимуть... Катай!..

Побіг Вася. Копистка, закуривши, до Ганни:

— От моя жінка цього б не зробила.

Ганну зачепило.

Ганна. Годі хвалитися! Може, й зробила б...

Копистка. Бив би!..

3

Тут з печі дід Юхим ізліз. Кахи, кахи — сплюнув у черепок:

— І добре зробив би, бо жінка, сину, — як коса: не поклеплеш — не покосиш...

Копистка. От бач! Трах-гара-рах! Резолюцію прийнято... Чули, діду, провокацію?

Дід Юхим. Та я оце закуняв був трошки... Пришлось, немовби я знов у солдатах, на Шипці. А їсти, а курити — як оце, приміром, тепер, да... Коли бачу — наш ротний цигарку курить... Побачив мене та...

Копистка. Закурить, діду Юхиме!

Дід Юхим *(допався до кісета)*. Радий старатися... Побачив та як крикне: «Здоров був, молодець!» Я так і скочив. Дивлюсь, аж це ти...

Ганна. А вже мені оце куріння ввірилось! Тож вікон не видно!

Дід Юхим. Кури його, прокляте зілля, воно Богові не вклонилося. Кажуть же люди, якщо не брешуть, що колись Бог та святий Петро прийшли на землю...

Копистка. Тут ось монашки такої розказали, що... От якби дізнатися, коли вони прийшли?

Дід Юхим. Хто?

Копистка. Монашки...

Дід Юхим. Та не монашки, а Бог з Петром!.. Ішли степом. То всі трави й квіти вклонилися їм низенько, один тютюн не вклонився...

Копистка *(до Ганни)*. Ти не бачила їх вчора?

Ганна мовчить.

Дід Юхим. Кого? Бога й Петра?

Копистка. Та монашок.

Дід Юхим. Та я тобі не про монашок, а про Бога та Петра! Слухай! Один тютюн не вклонився. Тоді сказав Бог: «Будеш ти, тютюне, одинні проклятий, і палитимуть тебе люди, доки світу...»

Копистка *(замислився)*. Гм... Треба було б мовчати!

Дід Юхим. Як мовчати?

Копистка. Хай би вони язички свої порозв'язали...

Дід Юхим. Хто? Бог та Петро?

Копистка. Та монашки, діду! Було б мені, кажу, помовчати та послухати, чого б вони наказали...

Дід Юхим. Та ти слухай! Бог тютюнові сказав...

Копистка. Побіжу. *(Та й подався з хати.)*

ЗМІСТ

Драматизм національного стилю: творчість Миколи Куліша. <i>Андрій Кравченко</i>	3
--	---

П'ЕСИ

97. <i>П'єса на чотири дії</i>	43
КОМУНА В СТЕПАХ. <i>П'єса на три дії</i>	105
ХУЛІЙ ХУРИНА. <i>Комедійка</i>	154
НАРОДНИЙ МАЛАХІЙ. <i>Трагедійне</i>	199
МИНА МАЗАЙЛО. <i>Комедія</i>	289
ПАТЕТИЧНА СОНАТА	387
МАКЛЕНА ГРАСА. <i>Переклад з російської Леся Танюка</i>	487
Примітки. <i>Андрій Кравченко</i>	560